

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1029/2021, ECLI:CZ:NS:2021:25.CDO.1029.2021.1

Číslo: 51/2022

Právní věta:

Újmu, kterou způsobil z nedbalosti zaměstnanec třetí osobě při pracovní činnosti vykonávané pro zaměstnavatele jsa vázán jeho pokyny, je povinen nahradit výlučně zaměstnavatel.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.10.2021

Spisová značka: 25 Cdo 1029/2021

Číslo rozhodnutí: 51

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody zaměstnancem, Náhrada škody zaměstnavatelem

Předpisy: § 2914 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dotčená rozhodnutí:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2021, sp. zn. [25 Cdo 1198/2019](#), uveřejněný pod číslem 15/2022 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2020, sp. zn. [25 Cdo 1091/2020](#), uveřejněný pod číslem 51/2021 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2015, sp. zn. [30 Cdo 4207/2013](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2018, sp. zn. [30 Cdo 5848/2016](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2019, sp. zn. [25 Cdo 2595/2019](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2021, sp. zn. [25 Cdo 2386/2020](#)

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 6. 8. 2020, sp. zn. 35 Co 182/2019.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Liberci rozsudkem ze dne 29. 5. 2019, č. j. 29 C 250/2016-167, zamítl žalobu, jíž se žalobce vůči oběma žalovaným domáhal vydání ve výroku specifikovaných věcí a zaplacení 131.738 Kč pro případ nemožnosti vydání věcí, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že žalovaný 2) jako zaměstnanec žalované 1) dne 13. 10. 2015 za asistence žalobce demontoval kuchyňské zařízení ve stravovacím zařízení provozovaném žalobcem a spolu s dalším vybavením je odvezl vozem žalované 1) a vyložil v jejím sídle. Protože žalobce neprokázal, že by se žalovanou 1) uzavřel dohodu o převzetí a úschově zařízení, nemá podle soudu prvního stupně proti žádnému ze žalovaných nárok na vydání dobrovolně předaných věcí podle § 1040 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014 (dále jen „o. z.“), ani na náhradu škody podle § 2913 o. z.

2. K odvolání žalobce Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 6. 8. 2020, č. j. 35 Co 182/2019-216, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v části výroku, jíž byla zamítnuta žaloba proti žalovanému 2), a ve výroku o náhradě nákladů řízení mezi těmito účastníky, zrušil jej v části výroku, kterou byla zamítnuta žaloba proti žalované 1), a ve výroku, jímž bylo vůči ní rozhodnuto o náhradě nákladů řízení, a vrátil věc v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení; rozhodl též o náhradě nákladů odvolacího řízení ve vztahu mezi žalobcem a žalovaným 2). Odvolací soud vyložil, že žalovaný 2) odvezl věci ve spolupráci se žalobcem a učinil tak jako zaměstnanec žalované 1) při plnění pracovních úkolů, proto i pokud by tím způsobil škodu, odpovídá za ni podle § 2914 o. z. pouze žalovaná 1), která jej ke své činnosti použila. Zamítnutí žaloby vůči žalované 1) považoval odvolací soud za předčasné, neboť žalobce nebyl náležitě poučen o své důkazní povinnosti a následcích jejího nesplnění ohledně okolnosti uzavření smlouvy o úschově věcí u žalované 1), z níž dovozuje svůj nárok.

II. Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu v potvrzujícím výroku ohledně žalovaného 2) napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost ve smyslu § 237 o. s. ř. spatřuje v otázce hmotného práva, která dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena, totiž zda ustanovení § 2914 o. z. zakládá přímou odpovědnost zaměstnance či nikoliv. Podle dovolatele oproti předešlé úpravě v zákonu č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku (dále jen „obč. zák.“), nyní znění § 2914 o. z. nezbavuje a priori zaměstnance odpovědnosti. Současný občanský zákoník totiž již neobsahuje konstrukci § 420 odst. 2 obč. zák., který ve druhé větě před středníkem explicitně vylučoval odpovědnost zaměstnance za škodu. Smyslem § 2914 o. z. je posílit postavení poškozeného, čemuž výklad provedený odvolacím soudem odporuje. V případě zániku zaměstnavatele se zpravidla poškozený náhrady škody nedomůže, a není proto důvod, aby se nemohl dožadovat náhrady po zaměstnanci, jestliže ho lze bezpečně identifikovat jako bezprostředního škůdce. Odvolací soud měl proto aplikovat § 2900 o. z. ve spojení s § 2910 o. z., neboť žalovaný 2) nezvolil žádné opatření, které by zabránilo krádeži předmětných věcí ze dvora, kde je vyložil. Taktéž měl aplikovat § 2944 o. z., neboť žalovaný 2) věci převzal ve smyslu tohoto ustanovení. Žalobce proto navrhl, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu v napadeném rozsahu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

4. Žalovaná 1) ve vyjádření k dovolání uvedla, že žalobce zkresluje skutkové okolnosti, které jsou rozhodné pro aplikaci § 2914 o. z.

III. Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť otázka hmotného práva, zda poškozený má podle § 2914 o. z. proti zaměstnanci právo na náhradu škody, kterou způsobil při plnění pracovních úkolů jako pomocník svého zaměstnavatele, nebyla dosud dovolacím soudem řešena. Dovolání není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

7. Podle § 2910 o. z. škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.

Podle § 2914 o. z. kdo při své činnosti použije zmocněnce, zaměstnance nebo jiného pomocníka, nahradí škodu jím způsobenou stejně, jako by ji způsobil sám. Zavázal-li se však někdo při plnění jiné osoby provést určitou činnost samostatně, nepovažuje se za pomocníka; pokud ho však tato jiná osoba nepečlivě vybrala nebo na něho nedostatečně dohlížela, ručí za splnění jeho povinnosti k náhradě škody.

Podle § 420 odst. 2 obč. zák. je škoda způsobena právnickou osobou, anebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili. Tyto osoby samy za škodu takto způsobenou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena.

8. Ustanovení § 2914 o. z. vychází z premisy, že ten, kdo má prospěch z činnosti pomocníka, měl by také nést rizika s jeho činností spojená (srov. Bezouška, Petr In: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1577.). Jeho smyslem je posílení ochrany poškozeného, neboť v případě porušení zákonné povinnosti (§ 2910 o. z.) jednajících osob má možnost požadovat náhradu od obou. Výhoda bývá spatřována i v tom, že zmocnitel (hlavní osoba, někdy nazývaná též principál) bude zpravidla solventnější než jeho pomocník, a poškozený se tak snáze domůže náhrady (to ovšem není pravidlem). Dále se poukazuje i na to, že hlavní osoba má obecně lepší pozici, aby zhodnotila rizika vzniku škody spojená s činností, kterou pro ni vykonávají její pomocníci, a tato rizika a náklady s nimi spojené rozložila jednak mezi samotné pomocníky a konec-konců i mezi zákazníky jejího podniku (Sztefek, M. Deliktní odpovědnost principálů za pomocníky: srovnávací a právně-ekonomická analýza § 2914 ObčZ. Právní rozhledy, 2017, č. 1, s. 6-13). Nejedná se o jediné ustanovení, které by odpovědnost za pomocníka upravovalo. Samostatnou odpovědnost hlavní osoby za pomocníka zakládají například ustanovení § 1935 o. z. řešící odpovědnost za pomocníka při plnění smluvních povinností či celý zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), který upravuje odpovědnost za pomocníka při výkonu veřejné moci.

9. Je rovněž pravdou, že vzorem pro rekonstrukci byla řada zahraničních úprav a že většina z nich nevidí přesvědčivý důvod, proč by pomocník měl být povinnosti k náhradě zproštěn jen díky tomu, že povinnost k náhradě nese i další osoba. Poškozený by podle zahraničních úprav byl bezdůvodně zbaven možnosti domáhat se náhrady po pomocníkovi pouze s odkazem na to, že odpovědný je i

někdo jiný. Naopak v souladu s obecnými pravidly je, aby obě tyto osoby byly povinny k náhradě společně a nerozdílně (Koziol, H. Basic Questions of Tort Law from Germanic Perspective. Wien: Jan Sramek Verlag, 2012, s. 212-213). Samostatně bývá poukazováno též na riziko insolvence osoby využívající pomocníka. V případě, že je dána společná a nerozdílná odpovědnost jeho i pomocníka, nese toto riziko pomocník, neboť v případě, že celou škodu uhradí, má vůči principálovi regres ve výši, kterou plnil nad svou část, a je tak vystaven riziku, že jeho pohledávka nebude uspokojena. To, že riziko insolvence nese pomocník namísto poškozeného, bývá považováno za spravedlivější s ohledem na to, že pomocník jednal zaviněně a protiprávně, zatím co poškozený se naopak na škodě nijak nepodílel (viz citované dílo). V obecné rovině je tedy nutné přijmout závěr, že poškozenému současná právní úprava zásadně neupírá přímý nárok na náhradu škody i vůči pomocníkovi. Takové řešení odpovídá rovněž i trendům v zahraničních jurisdikcích, když vyloučení odpovědnosti pomocníka v předešlém občanském zákoníku při všech stupních zavinění bylo z komparativního hlediska zcela ojedinělé (Sztefek, M., citované dílo).

10. Ustanovení § 2914 o. z. má zjevně předobraz v § 420 odst. 2 obč. zák., avšak oproti němu neobsahuje formulaci, která by výslovně vylučovala přímou odpovědnost pomocníka. Není tedy zřejmé, zda zákonodárce skutečně sledoval rozšíření odpovědnosti na pomocné osoby, případně zda na všechny či jen některé z nich. Odpověď nedává ani důvodová zpráva, která obecně hlásí diskontinuitu vůči „socialistickým“ občanským zákoníkům z let 1950 a 1964, avšak o záměru změnit vyloučení přímé odpovědnosti pomocníka, které bylo do českého práva vneseno v období socialistického zákonodárství, mlčí, ač řadu jiných, i méně podstatných změn vysvětluje.

11. Lze doplnit, že věta druhá ustanovení § 2914 o. z. nově řeší případy, kdy hlavní osoba pro svou činnost využije tzv. samostatného pomocníka, tedy osobu, která pro ni provádí činnost vlastním jménem a na vlastní riziko; takový pomocník či subdodavatel odpovídá za škodu sám. Pokud však takovou osobu fyzická (právníká) osoba nepečlivě vybrala nebo na ni nedostatečně dohlížela, ručí ve smyslu § 2018 a násl. o. z. za splnění jejího závazku z deliktu a poškozený se může domáhat splnění dluhu vůči takovému ručiteli na základě § 2021 odst. 1 o. z., který obecně určuje podmínky, za kterých se věřitel může domáhat splnění dluhu na ručiteli (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2021, sp. zn. [25 Cdo 1198/2019](#); ústavní stížnost proti němu byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2021, sp. zn. [III. ÚS 2035/21](#)).

12. Jazykovým výkladem § 2914 o. z. se lze dobrat víceméně k oběma závěrům, zda podle věty první odpovídá za činnost pomocníka hlavní osoba či nikoliv. Na jedné straně pro případ porušení zákonné povinnosti ze strany pomocníka nelze najít dostatečně pregnantně slovně vyjádřenou výluku z jeho odpovědnosti, a jestliže dovodíme porušení zákonné povinnosti pomocníkem při činnosti pro hlavní osobu, budou naplněny podmínky vzniku odpovědnostního vztahu mezi poškozeným a tím, kdo porušil zákon, aniž by tomu bránilo explicitní vyloučení takového právního důsledku.

13. Na druhé straně formulace, že hlavní osoba za škodu jím způsobenou odpovídá stejně jako by ji způsobila sama, umožňuje výklad, že odpovídá namísto pomocníka, který činí úkony v její prospěch. Význam slovního spojení „jako by ji způsobil sám“ se totiž nerovná významu „jakoby ji způsobil společně s jiným“; výraz „sám“ má spíše nádech jisté výlučnosti, takže je z něj možno dovodit, že nikdo další za stejnou škodu neodpovídá. Pak by vlastně ani nebylo třeba zdůrazňovat jako činil § 420 odst. 2 obč. zák., že „tyto osoby samy za škodu takto vzniklou neodpovídají“. Ostatně zákon ani na jiných místech výslovně neuvádí, že „další osoby za tuto škodu neodpovídají“, byť tomu tak je – srov. např. § 2944 či § 2945 odst. 1 o. z. Navíc tam, kde zákon chtěl založit společnou odpovědnost více subjektů, vyjádřil to výslovně – např. § 2915 odst. 1, § 2921, § 2922, § 2923, § 2929, § 2933, § 2937 odst. 2, § 2938 odst. 2, § 2939 odst. 2 o. z. Dostatečným argumentem pro přímou povinnost pomocné osoby k náhradě není ani dikce § 2915 odst. 2 o. z., která řeší odpovědnost jednoho škůdce, je-li škoda způsobena více škůdci, a upravuje vnitřní vztah mezi nimi.

14. Zahraniční srovnání nemůže převážit nad jazykovým, systematickým a historickým výkladem ani nad specifiky českého právního prostředí, které není formováno jen jedním ustanovením občanského zákoníku, nýbrž je tvořeno řadou předpisů dalších, zejména těch, které upravují postavení pomocných osob v různých pozicích (např. zaměstnanec, statutární orgán, úřední osoba, starosta, člen spolku, představitel SVJ a celá řada různých zmocněnců), a v kontextu těchto úprav je třeba vykládat i samotné ustanovení § 2914 o. z. Právě míra autonomie či naopak závislosti pomocné osoby vůči osobě hlavní je rozhodující pro posouzení, zda převáží samostatná odpovědnost hlavní osoby, resp. kdy je dostatečný důvod, aby samostatnost pomocníka byla důvodem k založení jeho vlastní povinnosti k náhradě.

15. Značně specifickou situaci v rámci této široké množiny případů představuje pozice osoby v pracovněprávním vztahu (zaměstnanec), která způsobila újmu z nedbalosti. Je totiž nutné zabývat se tím, zda zvláštní vztah mezi ním a zaměstnavatelem nemůže mít vliv na rozsah náhrady poskytované poškozenému přímo z jeho strany. Část tuzemské teorie v tomto případě dokonce dovozuje, že se jedná o výjimku z obecného pravidla a zaměstnanci povinnost k náhradě škody vůbec vzniknout nemůže, neboť je to v rozporu s principy pracovního práva [Bělina, M. Škoda způsobená zaměstnancem a jeho (ne)odpovědnost vůči třetím osobám. Právní rozhledy, 2018, č. 13-14, s. 485-487; dříve i Bezouška (srov. citované dílo), nicméně tento autor svůj názor později přehodnotil (srov. Bezouška, P. In: Bezouška, P., Havel, B. Občanský zákoník: Srovnávací komentář. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X)]. Na druhé straně se objevuje názor, že i zaměstnanec bude přímo odpovědný, nicméně v případě stanovení rozsahu jeho povinnosti nahradit škodu bude nutné zohlednit limit čtyřapůlnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku před porušením povinnosti, obsažený v § 257 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, a to buď přímo ve vztahu k poškozenému, který se bude po zaměstnanci moci domáhat náhrady pouze v této výši (Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IX. § 2894–3081. Praha: Leges, 2018, s. 369-372), anebo následně ve vztahu k zaměstnavateli, vůči kterému by měl mít zaměstnanec nad tento limit postih, přičemž vůči poškozenému by odpovídal v neomezeném rozsahu (Čech, P., Flídr, J. Odpovídá zaměstnanec třetí osobě za škodu, kterou jí způsobí při plnění pracovních úkolů? Právo & rekodifikace, 2015, č. 3, s. 15 a násl.).

16. Posledně zmíněné úvahy směřující k omezení údajně nově zakládané odpovědnosti zaměstnance vůči třetí osobě vytvářejí dosti složité právní konstrukce a vyžadovaly by dotváření práva soudní mocí a překlenování mezer v zákoně ne zcela vhodným přenášením pracovněprávních institutů do občanského práva. To nasvědčuje tomu, že zejména v případě zaměstnanců, kteří se nepodílejí na tvorbě vůle svého zaměstnavatele, jehož úkoly plní a jehož pokyny jsou vázáni, je třeba přijmout takový výklad § 2914 o. z., aby zohledňoval povahu pracovněprávních vztahů, která je založena na silné ochraně poskytované zákoníkem práce zaměstnanci při závislé činnosti vůči zaměstnavateli. Měl-li by totiž zaměstnanec odpovídat poškozenému zčásti či dokonce v neomezeném rozsahu, nastává zde těžko řešitelný hodnotový rozpor mezi dílčí ochranou a posílením postavení poškozeného a garancí omezené odpovědnosti zaměstnance za činnost prováděnou v pracovněprávním vztahu. Zvláštní zákonná ochrana zaměstnance totiž představuje hodnotu, kterou chrání veřejný pořádek – § 1a odst. 2 zákoníku práce, ve znění účinném od 1. 1. 2014 (zásady zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance, uspokojivých a bezpečných pracovních podmínek pro výkon práce, spravedlivého odměňování zaměstnance, rovného zacházení se zaměstnanci a zákazu jejich diskriminace vyjadřují hodnoty, které chrání veřejný pořádek), přičemž uvedené ustanovení bylo do zákona vloženo novelou provedenou zákonem č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva (čl. LXXIX), a to právě v souvislosti s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku (Bělina, M., citované dílo; ten dále upozorňuje na to, že pojmovým znakem závislé práce je podle § 2 odst. 2 zákoníku práce ta skutečnost, že závislá práce je vykonávána na odpovědnost zaměstnavatele).

17. Podle § 2 odst. 1 zákoníku práce závislou prací je práce, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele a zaměstnanec ji pro zaměstnavatele vykonává osobně.

18. Ze zákonné definice závislé práce je zřejmá zjevná navázanost zaměstnance na zaměstnavatele, jehož jménem vykonává pracovní činnost, a jeho podřízenost pokynům, kterými jeho činnost řídí. Jestliže zaměstnanec při škodní události z tohoto rámce nevybočí, je třeba nejednoznačnou dikci § 2914 věty první o. z. vyložit tak, že za újmu způsobenou zaměstnancem odpovídá výlučně zaměstnavatel, jako by ji způsobil on sám, byť se tak stalo osobní činností zaměstnance, kterého k tomu použil.

19. Dospěl-li v posuzovaném případě odvolací soud k témuž závěru na základě zjištění, že žalovaný 2) odvezl věci žalobce právě při výkonu pracovněprávních povinností pro žalovanou 1), je jeho závěr věcně správný.

20. Na těchto závěrech nic nemůže změnit ani poukaz dovolatele na § 2900 o. z. a výtku, že žalovaný 2) porušil prevenční povinnost, protože i takové porušení představuje porušení zákona, k němuž se vztahuje předchozí výklad. K námitkám žalobce, že právně měla být věc posouzena dále podle § 2944 o. z., je potřeba konstatovat, že přípustnost dovolání může založit jen taková otázka, na níž výrok odvolacího soudu byl z hlediska právního posouzení založen. Ostatně poté, co byl rozsudek soudu prvního stupně ve vztahu k žalované 1) zrušen, bude v dalším řízení zkoumáno, zda mezi ní a žalobcem byla uzavřena smlouva o úschově; za její porušení odpovídá smluvní strana podle § 2913 o. z. a tou ani podle tvrzení dovolatele žalovaný 2) není.

21. Protože je rozhodnutí odvolacího soudu z hlediska uplatněných dovolacích důvodů věcně správné, Nejvyšší soud dovolání žalobce podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.